

MALAKA OSHIRISH JARAYONIDA INFORMAL TA'LIM YONDASHUVIDAN FOYDALANISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI

Joldasova Kamila Jollibaevna

A.Avloniy nomidagi pedagoglarni kasbiy rivojlanadirish va yangi metodikalarga o'rgatish milliy-tadqiqot instituti tayanch doktoranti

Annotasiya: Ushbu maqolada malaka oshirish jarayonida informal ta'lidan foydalanishning ahamiyati haqida ma'lumotlar berilgan.

Tayanch so'zlar: malaka oshirish, formal, noformal va informal ta'lim.

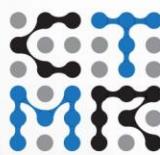
Bugungi kunda ta'lif sohasiga oid zamonaviy tadqiqtlarda ko'pincha uzlucksiz ta'lifning muddatlari, o'quv jarayoni davomiyligi, turlarining xilma – xilligi kabi jihatlariga e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, ta'lif turlari sifatida formal, noformal va informal ta'lif turlarini ta'kidlash mumkin.

Bugungi kunda ushbu ta'lif turlaridagi o'zgarishlar nafaqat ularning har birining mustaqil rivojlanishi, balki ularning imkoniyatlarini birlashtirish tendensiyasi bilan ham bog'liqidir. Sababi, XXI asrga kelib, formal ta'lif o'qituvchilarning zamonaviy ehtiyojlariga moslashuvchan tarzda javob bera olmasligi ma'lum bo'lmoqda. Shu bilan birga, noformal va informal ta'lif o'qituvchilar ehtiyojlari va manfaatlariga yanada moslashuvchan shakllar sifatida namoyon bo'lmoqda. Formal, noformal va informal ta'lifning bir – birini to'ldiruvchi xususiyatlarining mavjudligi "umr bo'yi ta'lif" tamoyilini amalda ro'yobga chiqarish uchun ushbu ta'lif shakllarini integrasiyalashuvini rivojlanadirish bo'yicha tadqiqotlar olib borish maqsadga muvofiq.

Mavjud tajribalardan ko'rish mumkinki, noformal va informal ta'lifning formal ta'lif bilan integrasiyalashuvi o'z – o'zidan yoki ma'lum darajada tahmin qilingan bo'lib, bu holat formal ta'lif paydo bo'lganidan beri amalda ko'zga tashlanmoqda va XX asrning ikkinchi yarmidagi inqiroz holati tufayli kuchaygan. Biroq, so'nggi paytlarda ta'lifning bu shakllarini birlashtirish nazariyasi va amaliyotini rasmiylashtirishga qaratilgan harakatlar mavjud.

Shuni ta'kidlash joizki, informal ta'lif – ta'lif muassasalaridan tashqarida sodir bo'ladigan ta'lif sifatida va bu jarayon kontekstida o'qituvchi shaxsining rivojlanishini hali maxsus pedagogik tadqiqotlar ob'ektiga aylanmagan, ammo bu masala ko'plab tadqiqotchilarni qiziqtirmoqda.

Hozirgi vaqtida informal ta'lif bilan bog'liq turli xil ta'riflar va tushunchalarni topish mumkin, bu esa ushbu muammoning bahsli va dolzarbligini ko'rsatadi. Bu malaka oshirishning nisbatan yangi modeli bo'lib, u o'qituvchilarning o'zları

tomonidan yangi ma'lumotlarni olishga intilishlarini talab qiladi, chunki informal ta'lim o'qituvchining shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda shaxsiy o'sishiga qaratiladi.

Tadqiqotchilar S.G. Vershlovskiy, A. V. Okereshko, O. V. Povlova ishlarida informal ta'lim kundalik hayot bilan birga bo'ladigan va har doim ham maqsadli bo'lman individual kognitiv faoliyat sifatida talqin etiladi.

Ba'zi xorijiy mualliflar informal ta'limning quyidagi xususiyatlarini ajratib ko'rsatishadi: didaktiklikning yo'qligi; talabaning mazmunli faoliyatga sho'ng'ishi; o'quvchi tashabbusi, qiziqish yoki tanloving ahamiyati (tashqi talablar emas); faoliyatdan tashqari munosabatlarda baholashning yo'qligi.

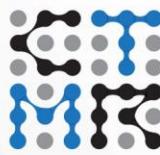
O.V. Pavlov fikricha, "informal ta'lim uchta sabab bilan yuzaga kelishi mumkin: biror narsaga doimiy yoki bir lahzalik shaxsiy qiziqishning mavjudligi; javoblarni izlashga undaydigan vaziyatlarning paydo bo'lishi va shuning uchun tasodufon o'rghanish.

E.V. Kakalina tadqiqotlarida ochiq ta'lim tizimining sub'ektlari o'rtasida ular uchun muhim bo'lgan umumiylar, munosabatlardan qiziqishlar va qiymat yo'naliishlari asosida faol munosabatlarni rivojlantirish maqsadida o'quvchini keng qamrovli munosabatlardan tizimiga (formal, noformal, informal) kiritish masalalari ko'rib chiqilgan.

A. V. Okereshko tadqiqotlarida gumanistik paradigma kontekstida o'qituvchining shaxsiy va kasbiy rivojlanishidagi informal ta'limning roli asoslangan, o'qituvchilarning malakasini oshirish va informal ta'limga rag'batlantirish xususiyatlari aniqlangan (uzluksiz va ilg'or ta'lim g'oyalariga qayta yo'naltirish; malaka oshirish jarayonini kontekstli tashkil etish; ijodiy, mustaqil ishlarni jalg qilgan holda zamonaviy dizayn va tadqiqot o'qitish texnologiyalaridan foydalanish va aks ettirish).

Ilmiy – nazariy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda formal ta'limning konseptual asoslarini ishlab chiqishga qaratilgan keng ko'lamlil ilmiy tadqiqotlar mavjud emas. Ko'pincha informal ta'limni o'rghanish turli xil kombinasiyalarda formal va noformal ta'lim bilan integrasiyalashgan holda amalga oshirilgan.

Informal ta'lim – bu kundalik hayotga hamroq bo'ladigan va har doim ham maqsadli xususiyatga ega bo'lman individual kogniktiv faoliyat hisoblanadi, boshqacha aytganda, bu o'qituvchining o'zini – o'zi rivojlantirish, o'zini – o'zi namoyon qilish va o'zini – o'zi tasdiqlashga asoslangan jarayondir. Bunday ta'lim maxsus belgilangan tuzilishga ega emas va ta'lim natijasi shaxsning jamiyatdagi ta'lim

imkoniyatlari va salohiyatini uning individual rivojlanish omillariga aylantirishga bog'liq.

Shunday qilib, informal ta'lif o'z ichiga quyidagilarni oladi:

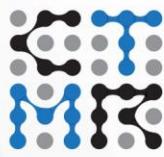
- sinov va xatolik orqali o'rganish (shaxsiy tajriba orqali)
 - paydo bo'lgan savollarga javob berish yoki amaliy ahamiyatga ega muammolarni hal qilish usullarini mustaqil izlash jarayonida o'z – o'zini rivojlantirish;
 - aniq vazifalarni birgalikda bajarishda bir – biridan o'rganish (o'zaro o'rganish);
 - har qanday faoliyatni kompetentli mutaxassis rahbarligida amalga oshirish;
 - zamonaviy axborot texnologiyalari (internet resurslari va boshqalar) va ommaviy axborot vositalari yordamida axborot olish va yangi bilimlarni o'zlashtirish;
 - ijtimoiy o'zaro ta'sir jarayonida kommunikativ kompetensiyalar va dunyuqarashni shakllantirish;
 - o'qish va madaniyat muassasalariga tashriyf buyurush, badiiy havaskorlik faoliyati orqali shaxsiy o'zini – o'zi takomillashtirish;
 - hayotiy bilim va ko'nikmalarini egallash, sayohat, turistik sayohat va hakoza daromada dunyoqarashni rivojlantirish.

Informal ta'lifni yangi bilimlarni o'zlashtirish va u orqali kasbiy va shaxsiy rivojlanishga qaratilgan (shaxsiy faoliyat yondashuvi), yangi bilim va g'oyalarni o'z – o'zidan o'zlashtirish (sasiomadaniy yondashuv) va shuningdek, o'z – o'zini rivojlantirish (evtagik yondashuv) sifatida talqin qilish mumkin. Informal ta'lifning mavjud yondashuvlari va xilma – xil ta'riflari, ushbu ta'lif turi insonning butun hayoti davomida uzlusiz ta'lif bilan chambarchas bog'liqligi bilan birlashtiriladi; doimiy ravishda yangi bilimlarni olish, shaxsiy va kasbiy rivojlanosh ayniqsa muhim ahamiyat kasb etadi. Noaniqlik va jamiyatda tez sodir bo'layotgan o'zgarishlar zamonaviy davri. Informal ta'lif, shu bilan birga, u shakl atributlarga ega emasligini anglatadi (u shakllanmagan), chunki bunday ta'lif ish joyida, oilada yoki ta'tilda – kundalik hayotda, prosessual rasmiyatchiliklarsiz amalga oshiriladigan maqsadsizdir.

Ta'kidlash joizki, keyingi yillarda informal ta'lifni amaliyotga joriy etish bo'yicha olib borilayotgan izlanishlar soni yil sayin ortib bormoqda. Bunda informal ta'lif samaradorligini ta'minlash uchun ta'lif shakllari, o'qitish vositalari, o'quv natijalarini baholash usullariga e'tibor qaratish lozim.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. Патаракин Е. Д. Педагогический дизайн совместной сетевой деятельности субъектов образования: Дис. ... док. пед. наук. 2015.

2. Санько А. М. Средства обучения в условиях цифровизации образования: учебное пособие. – Самара, 2020.
3. Павлова О. В. Включение информального образования в жизненные стратегии взрослых // Человек и образование. – 2011.
4. Какалина Е. В. Формирование воспитательного пространства в системе открытого образования. Канд. автореф. Тамбов. 2011
5. Окерешко А. В. Стимулирование педагогов к информальному образованию в процессе повышения их квалификации. Пед. канд. автореф. Великий Новгород. – 2016.